

РОЗДІЛ III

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ВИЩІЙ ШКОЛІ

УДК 371.134.001.76(045)

Віктор Берека

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

У статті розкривається зміст розвивальної та контекстної технології навчання слухачів магістратури, подається короткий опис деяких інноваційних методів підготовки майбутніх менеджерів освіти.

В статье раскрывается содержание развивающей и контекстной технологии обучения слушателей магистратуры, излагается краткое описание некоторых инновационных методов подготовки будущих менеджеров образования.

The content of developing and contextual technologies of educating future Masters of Education, a short description of some innovative methods of training them are revealed in the article.

Характерною особливістю процесу професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти має стати спрямованість на підготовку фахівців, здатних не скільки адаптуватися і пристосуватися до наявних умов, скільки бути здатними активно сприймати і здійснювати ситуації змін, що відбуваються в освітньому середовищі. Ці освітні орієнтири на початку 90-х років минулого століття отримали міжнародне визнання й набули розвитку в концепціях, програмах і рекомендаціях ЮНЕСКО [10, 42]. У кінці 70-х років ХХ століття автори всесвітньо відомої доповіді Римському клубу («Навчання без кордонів») обґрунтували положення щодо основних типів навчання: «підтримуюче» та «інноваційне». Підтримуюче навчання – «це процес і результат такої навчальної (а в результаті й освітньої) діяльності, мета якої – підтримка і відтворення існуючої культури, соціального досвіду, соціальної системи». Інноваційне навчання – «це процес і результат такої навчальної й освітньої діяльності, що стимулює внесення інноваційних змін в існуючу культуру, управлінське середовище» [9, 81].

Тому інноваційний підхід до побудови процесу професійної підготовки є

не тільки дидактичною проблемою, оскільки має вихід на соціально важливі питання суспільного розвитку. Ми погоджуємось із дослідниками, які дотримуються точки зору, що поняття «інновація» стосується не тільки створення і поширення нововведень, а, головним чином, таких змін, які носять суттєвий характер, супроводжуються змінами в стилі діяльності, стилі мислення [5, 56].

Мета статті – розкрити зміст інноваційних технологій у системі магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти.

У процесі осмислення і проектування концептуальних підходів до професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти предметом нашої уваги був вплив педагогічних технологій на оновлення змісту, форм організації професійної підготовки управлінців, формування професійної компетентності та професійно важливих особистісних якостей, готовності до виконання різних функцій професійної діяльності.

Розробкою педагогічних технологій займалися В. Безпалько, М. Кларін, Р. Куличенко, А. Нісімчук, О. Падалка, Н. Платонова, Н. Тализіна, О. Довженко, В. Шатуновський, Н. Шмельова, О. Шпак, І. Якиманська та ін. Термін «педагогічна технологія» отримав широке змістове та організаційне наповнення. Ми поділяємо погляди В. Сластьоніна і Н. Шмельової щодо того, що педагогічна технологія – це упорядкована сукупність дій, операцій і процедур, які інструментально забезпечують отримання діагностичного та прогностичного результату у змінних умовах освітнього процесу [6; 7].

Загалом використання інноваційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти спрямовувалося на:

- теоретичну підготовку майбутніх менеджерів освіти у необхідному для реалізації своїх професійних функцій;
- формування у магістрантів уміння бачити, грамотно аналізувати і вирішувати управлінські проблеми;
- формування цінностей управлінської діяльності та професійно важливих особистісних якостей;
- формування психологічної та практичної готовності до виконання професійних ролей і функцій.

Технології професійно-особистісного формування фахівця забезпечують реалізацію основних компонентів процесу професійної підготовки:

діагностування, цілепокладання, стимулюючо-мотиваційного, організаційно-діяльнісного, контрольного-регулятивного, оцінювально-результативного й аналітичного.

Діагностування – виявлення критеріїв і показників, що характеризують суть явища, яке вивчається. У магістратурі увага приділяється якісним і кількісним показникам, які характеризують професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця (такими показниками є: актуальний рівень володіння знаннями, особистісний потенціал, рівень сформованості професійно важливих особистісних якостей, рівень готовності до виконання професійної діяльності, особистісно-професійного розвитку тощо).

Цільовий компонент включає обґрунтування мети для досягнення ідеально бажаного результату в педагогічному процесі. Основою цілепокладання слугує модель особистості управлінця, яка певною мірою виконувала роль цільового орієнтира процесу професійної підготовки управлінця.

Стимулювально-мотиваційний компонент реалізовується через заходи, направлені на актуалізацію процесу формування особистості майбутнього фахівця, стимулювання в майбутніх менеджерів освіти інтересу, потреби в досягненні поставленої мети, формування позитивних внутрішніх мотивів оволодіння знаннями.

Організаційно-діяльнісний компонент відображає процесуальну сутність забезпечення цілісності процесу професійної підготовки менеджерів освіти.

Контрольно-регулятивний компонент передбачає поєднання контролю за процесом, який здійснюють викладачі, керівники практики, і самоконтролю магістрантів.

Оцінювально-результативний компонент включає оцінювання досягнутих результатів організаторами і виконавцями процесу та самооцінку студентів.

Аналітичний компонент дозволяє порівнювати бажане і досягнуте на основі зіставлення із освітньо-кваліфікаційними характеристиками фахівця, стандартами діяльності й особистості управлінця.

Оскільки педагогічні технології потребують осмислення на чотирьох рівнях (концептуальному, процедурному, предметно-конкретному й етапі матеріалізації), ми за центральну ідею моделі професійної підготовки майбутнього менеджера освіти взяли ідею цілісного професійно-особистісного формування особистості фахівця.

Ураховували також, що процес професійної підготовки менеджерів освіти будувався на основі системного підходу, який передбачає інтеграцію знань і вмінь, здійснення взаємозв'язку між навчальними дисциплінами як за структурними, так і функціональними компонентами.

Система неперервної професійної підготовки менеджерів освіти має функціонувати як соціально-педагогічна система. На думку В. Маслова, механізм формування вмінь у майбутніх керівників шкіл, які не мають досвіду управлінської діяльності, складається з таких етапів: формування знань з наукових основ управління; формування психолого-педагогічних знань і забезпечення їх спрямованості на управлінську діяльність; формування елементарних умінь (застосовувати набуті знання; використовувати доцільні способи виконання управлінських процедур, пов'язаних з управлінським циклом); формування складних управлінських умінь (моделювати управлінські ситуації; проектувати розвиток школи тощо) [4].

З метою реалізації ідеї професійно-особистісного формування фахівця ми намагалися використовувати технології, які сприяють тому, щоб засвоєні у процесі навчання знання, уміння й навички трансформувалися з предмета навчання в засіб праці, в орієнтовану основу діяльності.

У практику магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти ми запровадили технологію *розвивального навчання* (В. Андрєєв, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, В. Сластьонін, Н. Кузьміна, Н. Платонов та ін.), що передбачає побудову процесу професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти на межі їх можливостей і здібностей, активне управління гностичним компонентом навчально-пізнавальної діяльності, сприяє інтенсифікації навчального процесу й активізації пізнавальної діяльності магістрантів [3; 8].

У процесі магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти нами було апробовано такі форми навчальної діяльності:

- проблемний виклад матеріалу;
- проведення разом з викладачами і практичними управлінцями міждисциплінарних конференцій і семінарів, круглих столів, які сприяють професійному, інтелектуальному і моральному росту майбутніх менеджерів освіти;
- індивідуально-творчі та групові форми роботи;
- логічні завдання;

- участь в управлінських проектах і програмах, що розвивають навички самостійного мислення, вибору, пошуку, наукової поведінки;
- підготовка і захист індивідуально-дослідних завдань, творчих робіт;
- управління самостійною роботою магістрантів, процесом їх самоосвіти;
- формування потреби в самовдосконаленні, самореалізації та знаходженні внутрішніх джерел саморозвитку;
- самостійна індивідуальна робота, консультування тощо.

У використанні технологій розвивального навчання діяльність викладача спрямована на формування особистісних установок і системи ціннісних орієнтацій у магістрантів, він виступає в ролі організатора процесу їх професійної підготовки.

У практиці роботи магістратури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії ми використовували *технологію контекстного навчання* (Н. Борисова, А. Вербицький, В. Вергасов, Н. Платонов та ін.), що передбачає побудову навчального матеріалу на основі розвивальної моделі професійної діяльності, причому професійні вимоги є основними, такими, що визначають зміст підготовки майбутніх фахівців [2]. А. Вербицький трактує технологію контекстного навчання як «сукупність предметних завдань, організаційних, технологічних форм і методів діяльності, ситуацій соціально-психологічної взаємодії, характерних для конкретної практичної діяльності» [1].

Як показала практика, технології контекстного навчання дають можливість:

- опиратися у процесі навчання на реальний досвід і практику управлінської діяльності;
- аналізувати й осмислювати на конференціях, дискусіях, семінарських і практичних заняттях актуальні проблеми управлінської практики, різні управлінські явища, проблеми, суть і причини їх виникнення, можливі шляхи їх вирішення;
- залучення магістрантів до розробки програм вирішення конкретних управлінських проблем;
- відпрацьовувати технології здійснення управлінської діяльності;
- формувати професійне мислення, індивідуально-творчий стиль роботи через моделювання наслідків управлінського впливу.

У практиці магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти

використовувались: розробки різних типів управлінських проблем, ситуацій і дилем відповідно до їх ускладнення; алгоритми-рекомендації з метою відпрацювання орієнтованої основи дій у процесі вирішення кожного типу завдань, проблем або дилем. Кожному рівню вивчення предметів управлінського циклу відповідають певні типи завдань і дилем. Дидактично грамотне їх використання сприяє підвищенню інтересу магістрантів до практичної управлінської діяльності, залученню їх до активної участі в ній, формуванню вмій і навичок роботи з учасниками навчально-виховного процесу і різними типами управлінських ситуацій і проблем.

Сучасним дидактичним пошукам технологій контекстного навчання (А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак, Н. Шмельова) властиві орієнтація на тісний зв'язок навчання з безпосередніми життєвими потребами, інтересами і досвідом магістрантів. Цими вченими доведено, що кожен магістрант є носієм індивідуального особистісного досвіду, який потрібно враховувати і на який необхідно спиратися у процесі професійної підготовки.

Ідея опори на власний досвід магістранта розроблялася нами в контексті дидактичних пошуків цілісного занурення магістрантів у професійно спрямоване середовище. Основою такого підходу є формування професійно спрямованого середовища у магістратурі, перетворення магістранта в активного суб'єкта власного професійного формування, пошуку і визначення особистісних цільових установок і ціннісних орієнтацій.

Йдеться не просто про залучення емпіричних спостережень, запасу життєвих вражень магістрантів у ролі допоміжного матеріалу, що використовується викладачем як ілюстративне доповнення, досвід магістрантів (тим більше в запроваджені системи неперервної управлінської практики) може і повинен слугувати важливим джерелом навчального пізнання.

Необхідною складовою професійної компетентності управлінця є комунікативні вміння, уміння встановлювати вербальні та невербальні форми контактів.

Під час навчально-виховного процесу магістратури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії активно використовуються технології педагогічної комунікації, що сприяють формуванню в магістрантів професійної мови. Навчання професійної мови базується на отриманні знань з мови та професійних знань. Студенти на основі міжпредметного підходу у процесі

вивчення таких курсів, як «Культура ділового мовлення», «Вступ до спеціальності», «Психологія управління», «Теорія та практика управлінської педагогіки» й інших, оволодівали писемною комунікацією через різні форми ділової та професійної кореспонденції (підготовка листів, подання, письмового прохання, угод, вимог, рекомендацій, доповідних записок тощо), а також усною – на основі здійснення телефонних розмов, інтерв'ювання, усного опитування, прес-конференції, публічного виступу, захисту проекту тощо.

Використання навчального діалогу як особливого виду навчальної технології майбутніх менеджерів освіти передбачає:

- комунікативну роботу в команді;
- активну взаємодію магістрантів із викладачами та практичними управлінцями;
- групові дискусії, круглі столи;
- використання аудіо- та відеотехніки, імітаційних ігор тощо.

Перспективним напрямом удосконалення професійної підготовки менеджерів освіти є запровадження інформаційних технологій, реалізація можливостей яких (комп'ютерна візуалізація навчальної інформації, архівне зберігання великих об'ємів інформації, можливість легкого доступу користувача до центрального банку даних і обробки результатів навчального експерименту тощо) дає можливість організувати нові види навчальної діяльності, а саме: інтерактивний діалог (взаємодія користувача з комп'ютером), автоматизований контроль результатів навчальної діяльності, корекція за результатами контролю, тренування, тестування.

Можна виділити такі засоби навчання, функціонування яких базується на інформаційних і комунікаційних технологіях:

- навчальні програмні засоби (електронні варіанти посібників, підручників, текстів лекцій, програм навчальних дисциплін, планів семінарських і практичних занять тощо), методичне призначення яких полягає у повідомленні знань, формуванні вмінь і навичок навчальної та практичної діяльності;
- програми діагностики результативності процесу професійної підготовки майбутніх фахівців чи оволодіння навчальним матеріалом з певної дисципліни;
- моделюючі програмні засоби, призначені для створення моделі об'єкта, явища або ситуації; демонстраційні програмні засоби.

Особлива увага в закладі приділялась навчання інформаційних

технологій, особливо програм, пов'язаних із застосуванням інформаційних систем у різних практичних галузях управлінської діяльності: під час моніторингу управлінських явищ або процесів, роботи з конкретною ситуацією, організації управлінської діяльності. У процесі розробки навчальної програми з інформатики домінуючими були міркування про те, який рівень компетентності в галузі інформаційних технологій необхідний магістранту для того, щоб стати професійним управлінцем після завершення навчання.

Використані технології створюють умови активізації професійного формування майбутнього фахівця на основі осмислення цінностей управлінської діяльності, необхідності оволодіння певним рівнем знань, зразками професійної поведінки. Такий підхід до організації процесу професійної підготовки допомагає створити атмосферу професійного компетентного формування, яка перетворює магістранта не лише в суб'єкта пізнання, але й у суб'єкта власного професійно-особистісного розвитку і саморозвитку.

Отже, системний, акмеологічний, практично орієнтований підходи сприяють створенню необхідних умов для реалізації потенціалу майбутнього фахівця у процесі професійного навчання, розвитку внутрішніх можливостей і здійсненню процесу постійного професійного вдосконалення фахівця, формуванню і розвитку його професійно важливих особистісних якостей.

Використання у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти інноваційних технологій сприяє формуванню в майбутніх фахівців:

- професійної ідентичності (сприйняття професійних етичних норм і правил поведінки);
- оволодіння професійною етикою;
- конкурентоздатності в отриманні місця роботи на конкурсній основі та професійної кар'єри;
- прагнення до професійного й особистісного вдосконалення;
- мотивації до продовження навчання.

Інноваційні технології запроваджувалися нами у контексті ідеї оптимального поєднання теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки менеджерів освіти, що трактується нами як необхідна дидактична умова успішного функціонування системи неперервної професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкий А.А., Борисова Н.В. Технология контекстного обучения в системе повышения квалификации. – М.: Наука, 1989. – 147 с.
2. Вергасов В.М. Активизация мыслительной деятельности студентов в высшей школе. – К.: Вища школа, 1979. – 216 с.
3. Занков Л.В. Развитие учащихся в процессе обучения. – М.: Педагогика, 1963. – 184 с.
4. Маслов В.И. Теория и методика организации непрерывного повышения квалификации руководителей школ: Учеб. Пособие. – К.: МНО УССР, 1990. – 259 с.
5. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия. – М.: Просвещение, 1989. – 173 с.
6. Слостенин В.А. Социальный педагог: готовность к профессиональной деятельности // Научные труды: Серия психолого-педагогические науки. – М.: МПГУ, 1995. – С. 2 – 12.
7. Шмелева Н.Б. Профессионально-личностное развитие социального работника: Дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – Ульяновск, 1997. – 289 с.
8. Щукова Н.Е., Питюков В.Ю., Савченко А.Н., Осипова Е.А. Новые технологии воспитательного процесса. – М.: Педагогика, 1994. – 154 с.
9. Botkin J.W., Etmandra M., Malitza M. No limits to learning. – Oxford; New York: Pergamon Press. – 159 p.
10. Towards developing new teacher competencies in response to mega-trends in curriculum reforms. – Bangkok, 1992. – 428 p.

УДК 378

Л.П. Воронець, В.А. Сергієнко
Сумський національний
аграрний університет

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ З ДИСЦИПЛІН КОМП'ЮТЕРНОГО ЦИКЛУ

У статті розглянуто рівні та критерії сформованості знань і вмінь студентів вищих аграрних закладів освіти з дисциплін комп'ютерного циклу, а також відповідність між кожним рівнем сформованості знань і вмінь студентів і типами тестових завдань для їх діагностування.

В статье рассмотрены уровни и критерии сформированности знаний и умений студентов высших аграрных учебных заведений по дисциплинам компьютерного цикла, а также соответствие между каждым уровнем сформированности знаний и умений студентов и типами тестовых заданий, с помощью которых их можно диагностировать.

The article deals with the levels and criteria of formed knowledge and skills of agrarian universities students in computer cycle disciplines; and also accordance between every level of formed knowledge and skills and types of test tasks.

Постановка проблеми. Упровадження в навчально-виховний процес вищої школи кредитно-модульної системи актуалізувало питання стандартизації вищої освіти. Одним із принципів побудови системи таких стандартів є принцип діагностичності, який передбачає забезпечення